

## **КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ**

### **Програма факультативного курсу**

8 клас

Автор: В.В.Качуровська, учитель-методист Новоселецького НВК Полонського р-ну Хмельницької області.

#### **Пояснювальна записка**

Володіти мовою — означає постійно прагнути до високого рівня культури мовлення. Проте кількість годин у базовому курсі є недостатньою. Здійсненню цього завдання сприятиме засвоєння школярами факультативного курсу «Культура мовлення».

Вид: предметно-орієнтований.

Мета курсу полягає в тому, щоб навчити учнів користуватися норма-: ми й можливими варіантами літературної мови в різних мовленнєвих сферах.

Курс спирається на закладену іншими дисциплінами (українською мовою, літературою, історією) основу і полягає в тому, щоб звести на цій основі струнку й досконалу споруду мовленнєвої довершеності, Міжпредметні зв'язки забезпечуються залученням дидактичного матеріалу з різних функційних стилів, відповідною тематикою усних і письмових висловлювань учнів.

Завдання курсу:

- 1) активізувати й поглибити знання учнів про норми сучасної української літературної мови;
- 2) сприяти виробленню вмінь і навичок оптимального слововживання відповідно до мовленнєвої ситуації;
- 3) сформувати навички мовленнєвого самоконтролю й самоаналізу;
- 4) навчити учнів дотримуватися правил мовленнєвого етикету;
- 5) сприяти постійному збагаченню словникового запасу школярів;
- 6) виховати потребу й уміння користуватися словниками та довідниками.

Програму побудовано за лінійним принципом, вона є суттєвим доповненням до базового курсу української мови, оскільки в ній розширено зміст роботи з культури мовлення. При доборі навчального матеріалу враховано недоліки, властиві мовленню школярів.

У процесі реалізації програми необхідно приділити значну увагу новим підходам до організації навчання — інтерактивним технологіям, що допоможе учителеві зробити процес навчання цікавим, різноманітним та ефективним і сприятиме розвитку творчих здібностей особистості. Застосування таких методів контролю рівня навчальних досягнень, як: наукові діалоги, захисти індивідуальних і групових проектів, дослідження, діагностичні обстеження, конкурси, рольові ігри тощо забезпечить якість навчального процесу.

Очікувані результати реалізації програми

Учні повинні вміти:

- працювати з різними джерелами інформації;
- робити усні повідомлення на лінгвістичну тему;
- готувати й виголошувати реферати;
- будувати власні висловлювання діалогічної й монологічної структури;
- діагностувати мовні порушення;
- складати вірші на основі поданих рим;
- зробити аудіозапис інтерв'ю з однокласником і здійснити подальший аналіз мовлення співрозмовника щодо дотримання мовних норм;
- редагувати деформовані словосполучення, речення чи тексти;
- робити усний та письмовий аналіз текстів різних стилів і типів мовлення з погляду добору мовно-виражальних засобів;
- складати пам'ятки;

- укладати словнички (наголосів, синонімів, іншомовних слів);
- вести нотатники.

Курс сприятиме соціалізації учнів при виборі сфери професійної діяльності: діловода, секретаря, коректора, філолога тощо.

Програма розрахована на учнів 8 класу й передбачає вивчення матеріалу протягом 17 годин на рік.

№ п/п	Зміст навчального матеріалу	К-сть год	Дата
1-3	Мова і мовлення	3	
4-5	Поняття про норму сучасної української літературної мови	2	
6-7	Мовленнєвий етикет	2	
8-9	Культура діалогу	2	
10-11	Наголос та його типи	2	
12-13	Орфоепічна правильність мовлення	2	
14-15	Засоби милозвучності української мови	2	
16-17	Ненормативна лексика	2	

№ п/п	К-ть год	Зміст навчального матеріалу
1-3	3	<b>Мова і мовлення.</b> Види мовленнєвої діяльності. Мовленнєва ситуація та її складники. Поняття про культуру мовлення. Зв'язок культури мовлення з іншими мовознавчими дисциплінами. Основні комунікативні ознаки культури мовлення. Шляхи підвищення мовленнєвої культури
4-5	2	<b>Поняття про норму сучасної української літературної мови.</b> Характеристика норм, властивих усному та писемному мовленню. Про деякі деформації на фонетичному, лексичному і граматичному рівнях
6-7	2	<b>Мовленнєвий етикет.</b> Правила мовленнєвого етикету. Словесні формули вираження ввічливості. Форми звертання до знайомих і незнайомих людей. Уживання пошаної множини
8-9	2	<b>Культура діалогу.</b> Невербальні засоби діалогічного мовлення. Додержання мовленнєвого етикету під час телефонної розмови (ділової та приватної). <i>Практичне заняття.</i> Моделювання конкретних мовленнєвих ситуацій і добір до кожної з них словесних формул мовленнєвого етикету
10-11	2	<b>Наголос та його типи.</b> Особливості словесного наголосу в українській мові, його найважливіші функції. Подвійне акцентування окремих слів

на рік

Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p><b>Учні:</b> розрізняють поняття «мова» і «мовлення», називають види мовленнєвої діяльності; знають визначення поняття «культура мовлення», називають його складники; називають й характеризують основні комунікативні ознаки культури мовлення; знають шляхи підвищення власної культури мовлення</p>
<p><b>Учні:</b> знають визначення поняття «норма літературної мови, що саме регулює фонетична, лексична та граматична норма»; називають, у чому суть лексичної помилки; пояснюють, у чому полягає суть граматичної помилки; знаходять і виправляють помилки в утворенні форм слів, у побудові словосполучень і речень</p>
<p><b>Учні:</b> знають походження слова «етикет», його лексичне значення; розуміють важливість мовленнєвого етикету в наші дні; беруть участь у тренінгах, уголос висловлюють свої думки; знають форми звертання до різних груп людей; уживають займенники в мовленні при звертанні; добирають закінчення іменників у кличному відмінку в українській мові; аналізують правильність добору відповідних етикетних норм у конкретних життєвих ситуаціях; використовують в мовленні найуживаніші формули етикету</p>
<p><b>Учні:</b> розрізняють вербальні й невербальні засоби спілкування; будують діалог з урахуванням ситуації спілкування; характеризують фразу, розрізняють типи інтонацій; визначають типи пауз, будують висловлювання з урахуванням пауз; знають основні вимоги до телефонної розмови (приватної чи ділової); уміють правильно добирати іменники в кличному відмінку; добирають відповідні пошанівні форми, форми вибачення</p>
<p><b>Учні:</b> знають головні відомості про наголос та його типи; аналізують особливості словесного наголосу в українській мові та його найважливіші функції;</p>

№ п/п	К-ть год	Зміст навчального матеріалу
		<i>Практичне заняття.</i> Наголошування загальноживаних слів. Відхилення від літературної норми в акцентуванні слів
12– 13	2	<b>Орфоепічна правильність мовлення.</b> Поглиблення відомостей про асиміляцію приголосних звуків. <i>Практичне заняття.</i> Типові порушення вимовних норм. Правильна вимова слів. Подолання відхилень від літературної норми у вимові
14– 15	2	<b>Засоби милозвучності української мови.</b> <i>Практичне заняття.</i> Редагування словосполучень і речень, у яких допущено порушення милозвучності
16– 17	2	<b>Ненормативна лексика:</b> діалектизми, жаргонізми, вульгаризми, росіянізми. Мовні штампи та канцеляризми. <i>Практичне заняття.</i> Редагування речень і текстів, у яких уживаються мовні штампи та канцеляризми, ненормативні слова й словосполучення

<p>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</p>
<p><i>наводять</i> приклади слів, у наголошенні яких найімовірніше трапляються труднощі; слів з подвійним наголосом; слів, зі зміною яких наголос переміщується;  <i>виправляють</i> акцентуаційні помилки у своєму й чужому мовленні;  <i>користуються</i> орфоепічними й акцентуаційними словниками, зокрема словником-довідником С. І. Головащука «Складні випадки наголошення»</p>
<p><b>Учні:</b>  <i>знають</i> правила вимови звуків і звукосполучень;  <i>знаходять</i> у реченнях лексеми, у яких приголосні звуки зазнають у вимові асимілятивних змін;  <i>діагностують</i> основні порушення орфоепічних норм;  <i>виразно читають</i> вголос тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення відповідно до орфоепічних норм;  <i>користуються</i> орфоепічними словниками й довідниками для контролю власної вимови</p>
<p><b>Учні:</b>  <i>знають</i> закони милозвучності української мови;  <i>усувають</i> їх порушення з речень і текстів та вибудовують власні висловлювання відповідно до цих законів</p>
<p><b>Учні:</b>  <i>помічають</i> уживання діалектизмів, жаргонізмів, вульгаризмів, русизмів та <i>усувають</i> їх;  <i>вловлюють</i> мовні штампи, нагромадження в одному реченні слів, які належать до тієї самої частини мови, та <i>усувають</i> ці недоліки;  <i>користуються</i> довідковою літературою з культури мовлення</p>

#### Джерело

Програми курсів за вибором і факультативів з української мови. 8 - 11 класи / За заг. ред. К.В.Таранік-Ткачук. - К.: Грамота, 2011. - С. 106 -